

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การเกษตรในประเทศไทยมีประวัติการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยาวนานสืบต่อกันมาหลายยุคหลายสมัย ตั้งแต่การทำเกษตรเพื่อยังชีพ มาเป็นการเกษตรแบบพอกินพอใช้แล้วนำส่วนที่เหลือไปนำขาย จนปัจจุบันเป็นการทำการเกษตรเพื่อการค้าโดยตรง และนอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรยังเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญให้เกิดสินค้า อาหาร ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ใช้ภายในประเทศและส่งออกจำหน่ายเป็นสินค้าออก สร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้แก่ประเทศ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การเกษตรมีความสำคัญต่อความเจริญและการค้าของประเทศ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร และอนุปริญญาบัตร ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2507 ใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า

...เศรษฐกิจของเราขึ้นอยู่กับเกษตรกรรมแต่ไหนแต่ไรแล้ว รายได้ของประเทศที่ได้มาจากการสร้างความเจริญด้านต่าง ๆ เป็นรายได้จากการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ จึงอาจกล่าวได้ว่า ความเจริญของประเทศต้องอาศัยความเจริญของการเกษตรเป็นสำคัญ และงานทุก ๆ ฝ่ายจะดำเนินก้าวหน้าไปได้ก็เพราะการเกษตรของเราเจริญ

เกือบครึ่งศตวรรษของการพัฒนา นับจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 10 ได้กำหนดทิศทางการสร้าง การพัฒนา และการจัดการความรู้ด้านการเกษตรเป็นหลักมาโดยตลอด จนกระทั่งในปัจจุบันก็ยังคงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการขยายตัวอย่างกว้างขวางและมุ่งสู่การพัฒนาเกษตรกรรมแบบยั่งยืน ทั้งนี้เดิมการสร้างและพัฒนาความรู้ทางการเกษตรมักให้ความสำคัญกับการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ตามแนวทางการปฏิวัติเขียวของสหรัฐอเมริกา (สุรนุช, 2542, อ้างถึงใน นันทิยา นุตานุวัตร และ ณรงค์ นุตานุวัตร, 2547, น. 61) อีกทั้งยังผูกติดอยู่กับการผูกขาดความรู้หรือเทคโนโลยีการเกษตรของบริษัทธุรกิจการเกษตร นอกจากนี้รูปแบบของการถ่ายทอดเทคโนโลยีและความรู้ต่าง ๆ ไปสู่เกษตรกรในลักษณะจากบนลงล่างทำให้ความรู้เหล่านี้ไม่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในแต่ละภูมิภาคและการสนับสนุนให้เกษตรกรต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกในการทำการเกษตรมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรไปอย่างน่าเสียดาย

ซึ่งการเน้นความรู้และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่นั้นส่งผลให้ในปัจจุบันเกษตรกรแทบทุกจังหวัดต่างประสบกับปัญหาเกี่ยวกับความเสี่ยงในการดำรงชีวิตที่เกิดจากการใช้สารเคมีอย่างมากมาย จนกลายเป็นผลกระทบด้านสุขภาพทั้งผู้ผลิต และผู้บริโภค ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งดิน น้ำ และอากาศ เกษตรกรมีหนี้สินจำนวนมาก จนสามารถกล่าวได้ว่าเป็นความล้มเหลวในการทำเกษตรกรรมทั้ง ๆ ที่เป็นประเทศที่มีผืนดินที่อุดมสมบูรณ์ในด้านการเกษตรกรรมมากที่สุดแห่งหนึ่งซึ่งหากมองถึงที่มาของปัญหาอย่างลึกซึ้งแล้วอาจสรุปได้ว่าปัญหาด้านการเกษตรเกิดจากการส่งเสริมของภาครัฐที่ผิดทาง ทำให้เกิดผลผูกพันกับองค์กรธุรกิจระบบทุนนิยม การผลิตแบบเน้นการส่งออกโดยมุ่งที่ปริมาณผลผลิตมากกว่าคุณภาพ เกษตรกรขาดความรู้เชิงเกษตรกรรมที่ถูกต้องทำให้ต้องพึ่งพารัฐในเรื่องของการผลิต การตลาดและการจัดการกับปัจจัยการผลิตการบริหารจัดการกับชีวิตของตนเอง จนไม่อาจจะพึ่งพิงตนเองได้

จากปัญหาดังกล่าวแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7-10 (พ.ศ. 2535-2544) จึงได้บรรจุเอาแนวแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) และทฤษฎีใหม่เศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นการพัฒนาการเกษตรที่มุ่งการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและปรับโครงสร้างการผลิตเป็นหลักโดยเฉพาะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้ปรับแนวความคิดการพัฒนาจากเดิมที่เน้นเศรษฐกิจมาเป็นการเน้นคน โดยให้คนเป็นศูนย์กลางเน้นการพัฒนาศักยภาพของคนเป็นสำคัญ ซึ่งรวมไปถึงการพัฒนาเกษตรกรด้วยโดยเน้นไปที่เกษตรกรในชนบทซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มของฐานการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของประเทศ ในส่วนของเมืองจะช่วยสนับสนุนในเรื่องแหล่งตลาดและการบริโภค อย่างไรก็ตามการพัฒนาการเกษตรจะสำเร็จได้มากน้อยแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการในการสร้างความรู้ในด้านการเกษตร การปรับทัศนคติด้านการเกษตร รวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะเป็น การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชนทำให้เกิดพลังในการพัฒนาและเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้กำหนดให้ร้อยละ 20 ของพื้นที่เกษตรหรือประมาณ 25 ล้านไร่ ต้องทำระบบเกษตรกรรมยั่งยืน 4 รูปแบบคือ เกษตรผสมผสาน วนเกษตร เกษตรอินทรีย์ และเกษตรกรรมธรรมชาติ (นนทญา หงส์รัตน์, 2550, น. 2) และหน่วยงานเอกชนหลายองค์กรหลายแห่ง ให้ความสำคัญเข้ามาให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกร โดยเฉพาะองค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินการด้านการพัฒนาเทคโนโลยีที่ส่งเสริมให้เกษตรกรเกิดการพัฒนาด้านผลผลิตและลดปัญหาต่าง ๆ เช่น มูลนิธิข้าวขวัญ มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน และมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ

มูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติเป็นมูลนิธินึ่งที่เ็นผลผลิตของ แนวคิดเรื่อง “เกษตรยั่งยืน” และ “ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ท่านทรงเน้นให้ประชาชนและเกษตรกรรู้จักพึ่งพาตนเอง โดยได้จดทะเบียนขึ้นเป็น มูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 114 หมู่ 1 บ้านมาบเื้อง ตำบลหนองบอนแดง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ดำเนินการเผยแพร่ความรู้ให้แก่เกษตรกรให้เห็นว่าสามารถทำการเกษตรที่ยั่งยืนและอยู่อย่างพอเพียงได้จริง นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์ค้นคว้าวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพเพื่อการกสิกรรม การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การปศุสัตว์ การแพทย์และเภสัชกรรม การจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้ภูมิปัญญาตะวันออก ทำการฝึกอบรม ถ่ายทอดเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ เทคโนโลยีชีวภาพให้กับเกษตรกร ในปัจจุบันมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติมีศูนย์เครือข่ายของมูลนิธิฯ อยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่งสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีก็เป็นหนึ่งในศูนย์เครือข่ายของมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ

สถาบันการพัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ เริ่มเปิดดำเนินการเมื่อปี 2544 ในพื้นที่ 6 ไร่ โดยมีนายทองเหมาะ แจ่มแจ้งเกษตรกรชาวสุพรรณบุรีเป็นผู้ก่อตั้งขึ้น ก่อนที่นายทองเหมาะจะหันมาทำการเกษตร เคยทำโรงสีมาก่อน ต่อมาจึงเปลี่ยนมาปลูกอ้อย ซึ่งเป็นการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว ผลผลิตที่ได้ไม่ค่อยดีนัก ประกอบกับมีการใช้สารเคมีในการทำ การเกษตร ทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพจึงหันมาทำการเกษตรแบบผสมผสานโดยไม่ใช้สารเคมีทุกชนิด จากแนวคิดที่ว่า อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่มีเกียรติ จะต้องทำด้วยใจรักและทำด้วยความจริงใจ ไม่ย่อท้อเป็นคนประหยัด หนักเอาเบาสู้ จึงจะประสบความสำเร็จ นายทองเหมาะได้มุ่งมั่น ในการคิดค้น และทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง เช่น การคัดเลือกพันธุ์ข้าว เป็นนักผสมพันธุ์ข้าว การใช้จุลินทรีย์และปุ๋ยหมักชีวภาพในการปลูกข้าว จนเห็นผลเป็นรูปธรรมและมีความคิดว่า หากถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ให้แก่เกษตรกรจะสามารถนำไปปฏิบัติจริงและเกิดประโยชน์โดยตรงจึงได้ก่อตั้งศูนย์ฯ เพื่อ นำความรู้และประสบการณ์ด้านการประกอบอาชีพของตนเองถ่ายทอด ให้แก่เกษตรกรทั่วไป ร่วมกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ

สถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีมีเป้าหมายเพื่อให้เกษตรกรฟื้นฟูความรู้ดั้งเดิมและมีการเรียนรู้จากความรู้ภายนอกมาจัดการอย่างบูรณาการเพื่อให้เกิดระบบการเกษตรที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ และฟื้นฟูธรรมชาติ สามารถลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก และสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น สร้างเครือข่ายของเกษตรกรที่เห็นคุณค่าและความสำคัญกับเรื่องของวิถีชีวิต สังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม อันเป็นการเชื่อมโยงกันระหว่างการพัฒนากระบวนการเกษตรกรรม กับการพัฒนาวิถีชีวิตอย่างมีความสุข รวมถึงการพัฒนาในด้านอื่นอย่างรอบด้านหรือการเกษตรที่ยั่งยืนนั่นเอง

สถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีได้มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เกษตรกร โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้เรียน และเรียนรู้ตามสภาพความเป็นจริง โดยใช้กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้เกิดการคิดวิธีต่าง ๆ มาใช้ในการลดต้นทุนการผลิตโดยใช้สารทดแทนสารเคมี การนำวัสดุเหลือใช้มาทำให้เกิดประโยชน์ การจัดแปลงเกษตรให้เป็นแหล่งอาหาร รวมทั้งการให้เกษตรกรจัดทำบัญชีครัวเรือน และลงพื้นที่เพื่อศึกษาจากข้อมูลจริงควบคู่กับการให้ความรู้จากวิทยากร และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกันเอง

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้มุ่งเน้นในเรื่อง การดำเนินการตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการใช้ชีวิตอย่างพอมี พอกิน พอประมาณ ไม่เบียดเบียน ไม่โลภ ส่งเสริมให้เกษตรกร ลด ละ เลิก การใช้สารเคมีในการทำเกษตร ให้เกษตรกรได้มีกรอบแนวคิดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้อง อาทิ การใช้หลักการปฏิบัติตนอย่างมีเป้าหมายให้เกิดความสมดุลและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การใช้หลักความพอเพียง ความมีเหตุผล เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเอง การให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีความรอบคอบและระมัดระวังในทุกขั้นตอน เป็นต้น

ดังนั้น สถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีจึงเป็นรูปแบบหนึ่งในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเกษตรกร สามารถแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตของคนทั้งในด้านอาชีพ การดำรงตนและการรับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่จะเข้ามาในชีวิตของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การดำรงตนอย่างมีความสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและก่อให้เกิดความยั่งยืน โดยได้จัดหลักสูตรในการเรียนการสอน 2 หลักสูตร คือ

หลักสูตรที่ 1 การศึกษาดูงาน มีกิจกรรมการบรรยาย “หลักการ/ปรัชญา/แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” การเยี่ยมชมพื้นที่ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง ชมฐานปฏิบัติการเพื่อเรียนรู้ เช่น นาข้าวไร่สารพิษ และระบบบำบัดน้ำด้วยวิถีทางธรรมชาติ (Constructed Wetland) บ้านคนรักแม่ธรณี ฮอริโมนสมุนไพร เ็นไซม์สมุนไพรไล่แมลงการทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากเศษอาหารที่เหลือใช้ในครัวเรือนและการทำปุ๋ยเม็ด เป็นต้น

หลักสูตรที่ 2 การพัฒนากิจกรรมสู่ระบบเศรษฐกิจเป็นหลักสูตร 5 วัน 4 คืน โดยมีกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องกลุ่มสัมพันธ์และหลักการ/ปรัชญา/แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และยังคงเรียนรู้หลักการทำกิจกรรมธรรมชาติ เรียนรู้เทคนิคการทำปุ๋ยชีวภาพ เ็นไซม์สมุนไพรและการพุดในที่ชุมชน การพัฒนาพลังกาย/พลังจิต/พลังปัญญา เรียนรู้การทำน้ำส้มควันไม้ ปา 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เป็นต้น นอกจากนั้นจะต้องศึกษาโยคะเพื่อสุขภาพ เรียนรู้การทำบัญชีบัญชี

เรียนรู้การทำนํ้ายาอเนกประสงค์ สบู่เหลว แชมพูสมุนไพร และ Bio diesel และเรียนรู้ยุทธวิธีสร้างความมั่งคั่งใหม่ด้วยเศรษฐกิจพอเพียงกระบวนการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์เส้นทางสู่ความสำเร็จ

สำหรับสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรียังมีโครงการที่ดำเนินการในการพัฒนาเกษตรกรอยู่เป็นจำนวนมากในหลายโครงการ (มูลนิธิสิทธกรรมธรรมชาติ, 2545) เช่น โครงการ “เครือข่ายสิทธกรรมธรรมชาติ” ซึ่งส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มชุมชนหรือศูนย์สิทธกรรมในท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการทำการเกษตรแบบธรรมชาติ และเชื่อมโยงศูนย์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันให้เป็นระบบเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนความรู้และในปัจจุบันนี้มูลนิธิได้มีศูนย์เครือข่าย 52 ศูนย์กระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ (ข้อมูลปี 2552) เช่น ศูนย์สิทธกรรมธรรมชาติ จังหวัดพิจิตร ศูนย์สิทธกรรมธรรมชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ศูนย์สิทธกรรมธรรมชาติ จังหวัดชลบุรี ศูนย์สิทธกรรมธรรมชาติ จังหวัดนครพนม และศูนย์สิทธกรรมธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้เกษตรกรในให้ เข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ ขั้นตอน เน้นการปฏิบัติให้รู้จริง และสามารถนำความรู้ วิธีการต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาไปใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้รวมทั้งให้สามารถถ่ายทอดความรู้ไปเกษตรกรคนอื่น ๆ ได้ รวมถึงการสร้างภาคีเครือข่ายซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาอย่างยิ่ง ดังนั้น การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงมุ่งศึกษาถึงเครือข่ายและกลยุทธ์การสื่อสารของเกษตรกรในสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีเพื่อที่จะได้ทราบว่า สถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีมีการสร้างเครือข่ายการสื่อสารอย่างไร รวมถึงสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีมีกลยุทธ์การสื่อสารอย่างไรและมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการพัฒนาของสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงกลยุทธ์การสื่อสารของสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี มูลนิธิสิทธกรรมธรรมชาติ
2. เพื่อทราบถึงลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี มูลนิธิสิทธกรรมธรรมชาติ
3. เพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการพัฒนาของสถาบันพัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี มูลนิธิสิทธกรรมธรรมชาติ

ปัญหานำวิจัย

1. สถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีมีกลยุทธ์การสื่อสารอย่างไร
2. สถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีมีการสร้างเครือข่ายการสื่อสารอย่างไร
3. มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการพัฒนาของสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยเรื่อง “เครือข่ายและกลยุทธ์การสื่อสารของสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี มุลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ” ครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ เป้าหมายและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้แนวทางการวิเคราะห์เกี่ยวกับรูปแบบลักษณะของการมีส่วนร่วม ระดับของการมีส่วนร่วมในฐานะต่าง ๆ ทางด้านการสื่อสาร อันได้แก่ การมีส่วนร่วมในฐานะของผู้ส่งสาร การมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สาร การมีส่วนร่วมในการเลือกช่องทางการรับ-ส่งสาร และในฐานะผู้รับสาร
2. การศึกษาในเรื่องของเครือข่ายการสื่อสาร ซึ่งจะศึกษาการสร้างเครือข่าย การสื่อสารภายในเครือข่ายและการสื่อสารระหว่างเครือข่ายว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร
3. เนื่องจากมุลนิธิกสิกรรมธรรมชาติมีศูนย์เครือข่ายอยู่ถึง 52 ศูนย์ (ข้อมูลปี 2552) ซึ่งในจำนวนนี้ ประกอบด้วย ศูนย์เครือข่ายที่มีเกษตรกรเป็นผู้ก่อตั้งและดำเนินงานอยู่ 43 ศูนย์ ภาคธุรกิจ 2 ศูนย์ พระ 4 ศูนย์ โรงเรียนและมหาวิทยาลัย 3 ศูนย์ ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดประสงค์มุ่งไปที่เกษตรกรเป็นสำคัญจึงได้เลือกศูนย์กสิกรรมธรรมชาติ สถาบันพัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นศูนย์เครือข่ายที่ก่อตั้งโดยเกษตรกรและดำเนินงานโดยเกษตรกร และเป็นศูนย์เครือข่ายที่ก่อตั้งเป็นลำดับต้น ๆ มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมและได้รับความสนใจจากเกษตรกร

นิยามศัพท์

เครือข่ายการสื่อสาร หมายถึง การสร้างวิธีการแบบแผนการเชื่อมต่อส่วนต่าง ๆ ของระบบทั้งภายในและภายนอกโดยใช้ช่องทางการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ในการถ่ายทอดติดต่อสื่อสาร อาทิ สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ หรือสื่อมวลชน เป็นต้น ซึ่งเครือข่ายดังกล่าวที่เกิดขึ้นอาจเป็นเครือข่ายที่มีตั้งแต่ระดับเล็กไปจนถึงระดับใหญ่ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะหมายถึง การติดต่อสื่อสาร การถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับการเกษตรของสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีกับเกษตรกรและระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ ของมูลนิธิที่อยู่ในที่ต่าง ๆ ด้วยโดยรูปแบบการแพร่กระจายข้อมูลในเครือข่ายอาจมีลักษณะเป็นแบบวงกลม แบบซี่ล้อ แบบโซ่ หรือแบบทุกทิศทุกทาง และรูปแบบเครือข่ายอาจจะเป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ-เครือข่ายการสื่อสารแบบเป็นทางการ หรือ เครือข่ายการสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง-เครือข่ายการสื่อสารแบบกระจายอำนาจ สมาชิกในเครือข่ายจะมีบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ

กลยุทธ์การสื่อสาร หมายถึง แนวทางการสื่อสารที่สถาบันพัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีใช้ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งได้แก่

กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร คือ แนวทางในการเลือกวิทยากรของสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีที่จะมาทำการสื่อสารกับเกษตรกรที่ศึกษาอยู่ในสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี อาทิ คุณลักษณะ คุณสมบัติ การเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การเข้ากับเกษตรกรได้ การเป็นคนพื้นที่เดียวกัน การมีทักษะในการสื่อสาร รวมถึงวิธีการ/เทคนิคที่วิทยากรใช้ในการถ่ายทอดความรู้

กลยุทธ์การสร้างสาร คือ แนวทางในการใช้สารหรือเนื้อหาต่าง ๆ และแนวทางการถ่ายทอดสารไปยังเกษตรกรที่เข้าศึกษาในสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีส่วนร่วม อาทิ การใช้สารที่ตรงตามความต้องการ เข้าใจง่าย น่าสนใจ ข้อมูลที่หลากหลาย ฯลฯ

กลยุทธ์การใช้สื่อ คือ แนวทางการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เช่น สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ เฉพาะกิจ สื่อมวลชน หรือการใช้สื่อแบบบูรณาการ เป็นต้น ในการสื่อสารเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

การสื่อสารในกลุ่ม หมายถึง กระบวนการในการสื่อสารหรือทิศทางในการสื่อสาร การไหลของการสื่อสาร การแพร่กระจายและเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารระหว่างเจ้าหน้าที่ของสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีด้วยกันเอง เจ้าหน้าที่กับเกษตรกร หรือระหว่างเกษตรกรด้วยกันเอง

เกษตรกร หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักด้วยตนเอง เช่น การทำนา การทำสวน การทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และประมง และได้เข้าร่วมกิจกรรมในมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ

เจ้าหน้าที่ หมายถึง บุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมในสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีและมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ ประธานมูลนิธิ ประธานเครือข่าย ผู้อำนวยการมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ ผู้จัดการ นักวิชาการมูลนิธิ เจ้าหน้าที่ฝ่ายแผนงาน เจ้าหน้าที่ฝ่ายประสานงานและประชาสัมพันธ์ และเจ้าหน้าที่ทั่วไป

ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ หมายถึง สิ่งที่ทำให้สถาบันพัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาถึงปัจจุบัน รวมถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาของสถาบันพัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายการสื่อสารและ เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์การสื่อสาร รวมทั้งการส่งเสริมให้เกิดปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีและองค์กรอื่น ๆ ที่มีการเผยแพร่ความรู้ในลักษณะคล้ายคลึงกัน
2. งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเครือข่ายและกลยุทธ์การสื่อสารที่ประสบความสำเร็จ ผลการวิจัยจึงมีประโยชน์แก่องค์กรหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้นำไปใช้เพื่อพัฒนาและประยุกต์ใช้ลักษณะเครือข่ายการและกลยุทธ์การสื่อสารที่เหมาะสมต่อบริบทนั้น ๆ ต่อไป
3. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับเครือข่ายกลยุทธ์และกลยุทธ์การสื่อสารของเกษตรกรในพื้นที่อื่นและบริบทต่าง ๆ